

Udvikling af kursisternes kommunikative kompetence i danskuddannelserne

Elina Maslo, ph.d., lærer i dansk som andetsprog, vejleder, oplægsholder og uafhængig forsker

Indledning

Når man etablerer sig i et nyt land, står man med et aktuelt behov for at kunne deltage i mange forskellige slags interaktioner i sin hverdag. Disse hverdagsinteraktioner kan udgøre en stor ressource for sproglæring, men for at de bliver til sproglæring, skal der som regel en målrettet andetsprogpædagogisk indsats til. De fleste sprogbrugere, der skal lære et andet sprog, har brug for, at en professionel sproglærer udvikler et sprogpædagogisk forløb, som tager udgangspunkt i den pågældendes mål, behov og ressourcer, og som hjælper med at opstille og opnå de delmål, som fører til succes med sproglæring.

I denne artikel reflekteres der over form og indhold i undervisningen i dansk som andetsprog set i forhold til de faglige mål for danskuddannelserne. Artiklen giver også en kort introduktion til en tilgang, som kombinerer den kommunikative, den taskbaserede og den handlingsorienterede tilgang til sprogundervisning. Artiklen henvender sig til undervisere i dansk som andetsprog med det formål at give inspiration til, hvordan man kan tilrettelægge en undervisning, der giver kursisterne mulighed for at lære det sprog, som de aktuelt har behov for i de hverdagsinteraktioner, som de møder i deres nye land.

Hvad, hvordan og hvorfor i undervisningen i dansk som andetsprog for voksne udlændinge

Undervisningen i dansk som andetsprog skal – ligesom undervisningen i alle andre fag – tænkes som en treenighed af tre didaktiske spørgsmål:

- *Hvad* skal der undervises i? (undervisningens indhold)
- *Hvordan* skal der undervises i det? (undervisningens form: opgaver og aktiviteter)
- *Hvorfor* skal der undervises i det indhold og på den måde? (underviserens bevidste valg af bestemte forståelser af sprog og læring, dvs. refleksioner over sprogsyn og sproglæringssyn i forhold til undervisningens indhold og form).

”Hvad” og ”hvordan” er hermed direkte konsekvenser af ”hvorfor”, som inden for dansk som andetsprog primært handler om sprogsyn og læringssyn. Den måde, hvorpå vi forstår sprog og sproglæring i dansk som andetsprog, vil altid påvirke det indhold, vi vælger i vores undervisning, hvilke opgaver vi udvikler eller udvælger, og hvordan vi organiserer arbejdet med disse opgaver i forskellige aktiviteter i undervisningen¹.

---

¹ Et valg, der naturligvis også er styret af både lovgivningsmæssige og øvrige rammer og vilkår.

Mål og indhold i undervisningen

Hvad skal der undervises i på danskuddannelserne? Undervisningens indhold er beskrevet i Fagbeskrivelse for danskuddannelse til voksne udlændinge, som er bilag 1 af Bekendtgørelse om danskuddannelse til voksne udlændinge m.fl. (BEK nr. 1045 af 24/06/2022). Her er målet beskrevet som tilegnelse af de *dansksproglige kompetencer*, som er nødvendige, for at kursisten kan opnå beskæftigelse og selvforsørgelse.

Den kommunikative kompetence defineres her som et samspil mellem de sociopragmatiske, diskursive, lingvistiske og interkulturelle kompetencer. Det vil sige, at kursisten skal være i stand til at anvende passende sprogbrug og sproglig adfærd i den konkrete kommunikative sammenhæng med en konkret samtalepartner, at kursisten skal mestre kommunikationsstrategier og kunne skabe sammenhængende tekster mundtligt og skriftligt, at kursisten skal udvikle funktionelt og adækvat sprog samt kunne navigere i normer, værdier og kulturelle fænomener i den kontekst kursisten befinder sig i.

Bag denne forståelse ligger der *et funktionelt syn på sprog*. Det vil sige, at sprog ikke forstås som et statisk, abstrakt og afgrænset system af lyde, ord og sætninger, som blot skal læres, det, der udelukkende ville svare til den lingvistiske kompetence. Sproglæring forstås som en meningsskabende proces, der foregår mellem mennesker i de konkrete fysiske, sociale, personlige, kulturelle, historiske verdener, som vi lever i. Derfor er det vigtigt at fremhæve, at det er samspillet mellem de ovennævnte kompetencer (de sociopragmatiske, diskursive, lingvistiske og interkulturelle kompetencer), som skal være i fokus i undervisningen i dansk som andetsprog.

Begrebet kompetence er todelt og handler på den ene side om *den viden, som en person skal besidde for at kunne deltage i sprogbrugssituationer* og på den anden side om personens *færdigheder til at kunne bruge denne viden i praksis*. Det fremgår også af Den Fælles Europæiske Referenceramme for Sprog, hvor begrebet 'kompetence' bliver defineret som summen af viden, færdigheder og personlige egenskaber, som gør det muligt for en person at udføre handlinger (Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration, 2008). Det betyder, at indholdet i undervisningen i dansk som andetsprog er todelt. Der skal både arbejdes med *viden* om sprog og sprogbrug, men også med *at kunne anvende* denne viden i konkrete sprogbrugssituationer, som er relevante for kursisterne.

Både bekendtgørelse og Den Fælles Europæiske Referenceramme for sprog fremhæver, at arbejdet med den kommunikative kompetence skal tage udgangspunkt i kursisternes erfaringer, ressourcer og sprogbehov. Dette vil både indbefatte de livserfaringer, som kursisten har, men også mængden af viden, færdigheder og kunnen, som kursisten har erhvervet på eget sprog og ofte med andre sprog, og de kommunikative sprogbrugsstrategier og sproglæringsstrategier, som kursisten har erfaring med.

I Den Fælles Europæiske Referenceramme for Sprog beskrives sprogbrug og sproglæring således: "Sprogbrug, herunder sproglæring, omfatter handlinger udført af personer, der som individer og som sociale aktører udvikler en række kompetencer, både generelle og i særdeleshed kommunikative sproglige kompetencer. De trækker på de kompetencer, de har til rådighed i forskellige kontekster under forskellige forhold og under forskellige betingelser for

at indgå i sproglige aktiviteter, der indebærer sproglige processer med henblik på at producere og/eller modtage tekster i relation til temaer inden for specifikke domæner, idet de aktiverer de strategier, der synes bedst egnede til den opgave, der skal udføres. Deltagernes overvågning af disse handlinger fører til styrkelse eller ændringer af deres kompetencer” (Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration, 2008, 24).

Dette fører os frem til refleksion over arbejdet med den kommunikative kompetence i danskundervisningen for voksne udlændinge.

Undervisningens form

Hvordan skal der undervises på danskuddannelserne? Forståelsen af mål og indhold i undervisningen i dansk som andetsprog, som beskrevet ovenfor, stiller en række krav til den undervisning, som udvikles, organiseres og gennemføres på sprogcentre. Når den kommunikative kompetence i dansk som andetsprog bliver forstået som et samspil mellem en række delkompetencer (sociopragmatiske, diskursive, lingvistiske og interkulturelle kompetencer²), som kursisten udvikler på dansk med udgangspunkt i sine sproglige og kulturelle erfaringer, og når dette arbejde ikke kun handler om at tilegne sig viden, men i høj grad også om at kunne anvende denne viden i hverdagsinteraktioner, så må der i undervisningen skabes plads til og sættes fokus på relevant sprogbrug og refleksion over egen sprogbrug.

For at skabe plads til relevant sprogbrug, og ikke mindst til et samspil mellem undervisningen og kursistens sprogbrug uden for sprogcentret anbefales der bredt inden for sprogfagene en handlingsorienteret tilgang til sprogundervisning (fx Piccardo og North, 2019). Den handlingsorienterede tilgang er en videreudvikling af den kommunikative tilgang og den taskbaserede tilgang, som begge tager udgangspunkt i en forståelse af, at vi lærer sprog, mens vi bruger sprog i meningsfulde sammenhænge. I sprogundervisningssammenhænge anvender man derfor opgavetyperne *task*, der er en kommunikativ problemløsningsopgave, som er designet til at skulle indeholde et problem, som skal løses igennem sproglig interaktion. Pedersen beskriver sammenhængen mellem den taskbaserede undervisning og udviklingen af kursistens kommunikative kompetencer således: ”I en *task*-baseret sprogundervisning benytter man således *task*’ens potentialer til at igangsætte en ”autentisk”, indholdsbaseret kommunikation for derigennem at udvikle elevernes kommunikative kompetencer” (Pedersen, 2019, 55). Taskopgaverne giver kursisterne mulighed for at beskæftige sig med alle niveauer af den kommunikative kompetence. Disse opgaver kan derfor betegnes som sproglæringsopgaver.

Arbejdet med den kommunikative kompetence kræver, at der skabes plads til sprogbrug og refleksion over egen sprogbrug. Den Fælles Europæiske Referenceramme for Sprog lægger derfor op til at anlægge en mere handlingsorienteret tilgang til sproglæring, som adskiller sig fra undervisning, som udelukkende er baseret på lineær progression gennem sprogstrukturer eller forud fastlagte opfattelser af sprog. Der lægges op til, at man kan planlægge

---

² Faglitteraturen opererer med flere forskellige modeller over kommunikativ kompetence, hvor delelementerne kan adskille sig fra denne opdeling. I dette papir henvises der til den model, som Bekendtgørelsen om danskuddannelse for voksne udlændinge m.fl. referer til (Bachmann, 1990).

sprogundervisning, som tager udgangspunkt i behovsanalyser, og som derved i højere grad inddrager kursisternes kommunikative behov og deres livssituation og erfaringer i opgaverne i undervisningen (Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration, 2008; Council of Europe, 2023).

De forskellige tilgange, som er beskrevet ovenfor, kan samles i det, man kan kalde en kommunikativ, taksbaseret, handlingsorienteret sprogundervisning, som kan give os svar på spørgsmålet om 'undervisningens form', og hvordan man kan undervise på danskuddannelserne, og hvilke opgaver og aktiviteter man som underviser kan anvende i sin undervisning for at støtte kursisterne i at udvikle deres kommunikative kompetencer.

Kommunikativ, taskbaseret, handlingsorienteret undervisning i praksis

Et kommunikativt, taksbaseret, handlingsorienteret undervisningsforløb vil kunne bestå af en række forskellige sproglæringsopgaver og sprogbrugsopgaver, som supplerer og understøtter hinanden med det formål at klæde kursisterne på til at kunne deltage i de sprogbrugssituationer, der er relevante for den enkelte. *Sproglæringsopgaverne* vil ofte hente inspiration i den taskbaserede kommunikative tilgang (fx Nunan, 2004) og vil ofte finde sted i klasserummet, mens *sprogbrugsopgaverne* ofte vil hente inspiration i den sprogbrugsbaserede tilgang (fx Eskildsen og Wagner, 2019) og ofte vil finde sted i anvendelsesrummet. Social interaktion i autentiske situationer uden for klasserummet er helt centralt i den sprogbrugsbaserede tilgang. Som det fremgår af det nedenstående citat, mener Eskildsen og Wagner ligefrem, at disse hverdagsinteraktioner anses som de vigtigste ressourcer for sproglæring: "Det centrale er ikke, at nyankomne lærer et nyt sprog, men at de er nye i et samfund, hvis organisation og sammenhæng, herunder kulturelle, interaktionelle og sproglige praksisser, de lærer ved at deltage i dem" (Eskildsen og Wagner, 2019, 73).

Hvis man som underviser vil udvikle en kommunikativ, taksbaseret, handlingsorienteret undervisning i praksis, kan man med fordel planlægge sin undervisning "baglæns" med udgangspunkt i kursisternes konkrete sproglige behov. I et handlingsorienteret undervisningsforløb identificerer læreren sammen med kursisterne først det *livsområde* (fx nærmiljø, samfund, jobsøgning, arbejde), som er relevant for den aktuelle kursistgruppe. Inden for det valgte livsområde identificerer læreren derefter i samarbejde med kursisterne det *handleområde* (fx indkøb), som undervisningen skal fokusere på.

Når handleområdet er defineret, kan læreren bygge et undervisningsforløb op, som er en kombination af sprogbrugsopgaver og sproglæringsopgaver, som sammen stilladserer kursisten mod den sprogbrug, som vedkommende skal kunne mestre i dette forløb. En tilrettelæggelse og opbygning i før-, under- og efter-faser giver læreren et godt værktøj til at sikre den nødvendige stilladsering af kursisternes sprogbrug og sproglæring i undervisningsforløbet.

Undervisningsmaterialet "Snak med en butiksassistent", der findes på SIRIs hjemmeside danskogprover.dk, er et eksempel på et kommunikativt, taskbaseret og handlingsorienteret undervisningsforløb, som strækker sig over fire undervisningsgange. Forløbet er udviklet med fokus på udvikling af kursisternes mundtlige sprogfærdighed, lytning og udtale og henvender sig til kursister på A1-A2-niveau. Til undervisningsforløbet er der også udviklet en detaljeret lærervejledning.

Tekster om emnet

Council of Europe (2020). Common European Framework for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Companion Volume. <https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages>

Council of Europe (2023). Den Fælles Europæiske Referenceramme for Sprog: Læring, Undervisning og Evaluering. Tillægsudgave. <https://viden.ncff.dk/ncff/den-faelles-europaeiske-referenceramme-for-sprog-tillaegsudgave>

Eskildsen, Søren Wind og Johannes Wagner (2015). Sprogbrugsbaseret læring i en tosproget hverdag. En forskningsoversigt over sprogbrugsbaseret andetsprogstilegnelse og sprogpedagogiske implikationer. I: NyS, s. 71-104.

Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration (2008). Den Fælles Europæiske Referenceramme for Sprog: Læring, undervisning og evaluering.

Nunan, David (2004). Task-Based Language Teaching. A comprehensively revised edition of Designing Tasks for the Communicative Classroom. Cambridge Language Teaching Library. Cambridge University Press.

Piccardo, Enrica and Brian North (2019). The Action-oriented Approach. A Dynamic Vision of Language Education. Multilingual Matters.

Pedersen, Michael Svendsen (2019). *Task-baseret kommunikativ undervisning*. I: Gregersen, Annette Søndergaard (red.). Sprogfag i forandring – pædagogik og praksis. Samfundslitteratur, 3. udgave, bind 2, s. 55-78.

Udlændinge- og Integrationsministeriet (2022). Fagbeskrivelse for danskuddannelse til voksne udlændinge. Bekendtgørelse om danskuddannelse til voksne udlændinge m.fl.